

موساد برای حمایت و تعمیق فناوری در مأموریت‌های اطلاعاتی، صندوق سرمایه‌گذاری حمایت از شرکت‌های نوآر تاسیس کرده است

نفوذ تکنولوژیک

سید علی مددزیدی

در دهه‌های اخیر مرز میان امنیت ملی و فناوری به طرز چشمگیری درهم تنیده شده است. سازمان‌های اطلاعاتی که زمانی صرفاً در سایه سیاست‌ها و عملیات مخفی فعالیت می‌کردند، امروز در مرکز یکی از مهم‌ترین میدان‌های رقابت جهانی؛ یعنی نوآوری در فناوری ایستاده‌اند. از ایالات متحده تا چین، از بریتانیا تا رژیم، نهاد‌های امنیتی به خوبی دریافته‌اند که برتری اطلاعاتی و دفاعی دیگر صرفاً با ابزارهای سنتی حاصل نمی‌شود؛ بلکه با سرمایه‌گذاری هدفمند در فناوری‌های نوین به دست می‌آید. حوزه‌هایی چون هوش مصنوعی، رمزنگاری، تحلیل کلان داده و سیستم‌های خودمختار. در مرقوم امروز قرار است یکی از نقاط تلاقی بدنه امنیتی رژیم با مسئله فناوری و سرمایه را مورد بررسی قرار بدهیم.

در پی مقدمه‌ای که در خطوط پیشین طرح شد تأسیس صندوق سرمایه‌گذاری لیبرتاد از سوی موساد در سال ۲۰۱۷ را می‌توان یکی از مصداق بارز پیوند میان امنیت و سرمایه‌گذاری در دنیای معاصر دانست. این صندوق، بنا به اعلام رسمی، مأموریت دارد با همکاری استارت‌آپ‌ها و نهاد‌های فناورانه، نوآوری‌هایی را توسعه دهد که می‌توانند مأموریت‌های اطلاعاتی را پشتیبانی کنند. اما پیش این جمله ساده، تحولی راهبردی نهفته است: موساد، به جای تکیه صرف بر خرید فناوری از بیرون از تولید آن در داخل سازمان، تصمیم گرفته با در اختیار گرفتن یک بازوی اقتصادی، خودش به بازیگری فعال در زیست‌بوم نوآوری سرزمین‌های اشغالی تبدیل شود.

حول این تعریف باید با محور قرار دادن چند پرسش خطوط را ادامه داد؛ چرا یک سازمان اطلاعاتی مانند موساد به سراغ تأسیس صندوق سرمایه‌گذاری خطرپذیرفته است؟ آیا هدف، صرفاً ارتقای توانمندی‌های فنی است یا ایجاد ژئوپلیتیکی و اقتصادی نیز در کارند؟ و در نهایت، لیبرتاد چه جایگاهی در راهبرد فناوری و امنیت ملی اسرائیل دارد؟

تولد

در ژوئن ۲۰۱۷، خبرگزاری رویترز برای نخستین بار گزارشی منتشر کرد که در آن از ایجاد صندوقی جدید به نام Libertad Ventures توسط سازمان موساد خبر داده می‌شد. در بیانیه رسمی این سازمان، لیبرتاد به عنوان «ابزاری برای تقویت همکاری با نوآوران و کارآفرینان اسرائیلی» معرفی شد. هدف آن، سرمایه‌گذاری با اعطای کمک مالی به پروژه‌هایی بود که می‌توانستند به مأموریت‌های اطلاعاتی در آینده یاری رسانند. سایت لیبرتاد صندوق را با این عبارات کلیدی تبلیغ می‌کند: «در لیبرتاد، ما مشتاقیم که به پرورش شرکت‌های آینده‌دار کمک کنیم و در هارابه روی فناوری‌های پیش‌گامی که جهان را تغییر خواهند داد، بگشاییم.» یعنی موساد در پی این موضوع است که با فراهم کردن بستر اقتصادی، زمینه شکوفایی حوزه فناوری رژیم را فراهم کند و از دل این شکوفایی لوازم مورد نیاز خودش را تأمین کند. بر اساس گزارش‌های منتشرشده در رسانه‌های عبری و انگلیسی، این صندوق زیر نظر مستقیم دفتر مدیرکل موساد فعالیت می‌کند و ساختاری نیمه مستقل دارد. این صندوق از طریق سرمایه‌گذاری در شرکت‌های نوپا یا همکاری با دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی، به دنبال دسترسی به فناوری‌های پیش‌پیش‌ان است؛ حوزه‌هایی چون هوش مصنوعی، رمزنگاری پیشرفته، تحلیل داده‌های کلان، نانوفناوری، مینیاتوری‌سازی حسگرها و سیستم‌های خودکار از جمله اولویت‌های آن به شمار می‌روند.

برخلاف صندوق‌های سرمایه‌گذاری متعارف، لیبرتاد به دنبال بازده مالی فوری نیست. در واقع مأموریت آن افزایش دسترسی موساد به فناوری‌های کلیدی است نه سود اقتصادی صرف. یوسی کوهن، رئیس سابق موساد ماهیت و هدف این صندوق را در ذیل بیانیه تأسیس صندوق این‌گونه توضیح داد: «اسرائیل فناوری‌های پیش‌گامانه‌ای ارائه می‌دهد که قابلیت‌های موساد را گسترش می‌دهد و آن را در مواجهه با چالش‌های آینده در جایگاه بهتری قرار

«در لیبرتاد، ما مشتاقیم که به پرورش شرکت‌های آینده‌دار کمک کنیم و در هارابه روی فناوری‌های پیش‌گامی که جهان را تغییر خواهند داد، بگشاییم»

می‌دهد. وی افزود همکاری موساد با شرکت‌های غیرنظامی عالی است و این آژانس به تقویت آن ادامه خواهد داد.

حلقه وصل

بر اساس الگوی اعلام‌شده، شرکت‌هایی که از لیبرتاد سرمایه یا کمک مالی دریافت می‌کنند، مالکیت معنوی فناوری را حفظ می‌کنند اما موساد در مقابل، حق دسترسی و استفاده غیراختصاصی از آن را به دست می‌آورد. به این ترتیب، موساد نه تنها به دنبال جذب ایده‌های نو است، بلکه با طراحی ساختاری هوشمند بدون ایجاد وابستگی مالکیتی، مسیر دسترسی اطلاعاتی به فناوری‌های پیشرفته را نیز هموار می‌کند.

در سطح استراتژیک، ایجاد لیبرتاد را باید در ادامه سیاست کلان رژیم اسرائیل برای ترکیب سه حوزه حیاتی دانست: اکوسیستم استارت‌آپی داخلی، نیازهای امنیت ملی و صادرات فناوری‌هایی که دو کاربرد دارند. رژیم اسرائیل در دو دهه اخیر تلاش کرده از مزیت رقابتی خود در نوآوری استفاده کند تا شکاف فناورانه با رقبا را گسترش دهد. موساد، با تشکیل لیبرتاد، عملاً به بخشی از این راهبرد تبدیل شده، پلی میان دنیای پنهان اطلاعاتی و جهان پرتحرک کارآفرینی. در واقع این صندوق به عنوان حلقه وصلی جامعه اطلاعاتی رژیم را به حوزه فناوری متصل می‌کند بی‌آنکه مناقشه‌ای در حوزه حفاظت یا مالکیت ایجاد کند. در مراسم تأسیس صندوق، یکی از مقامات موساد تأکید کرده بود: «ما به دنبال همکاری با بهترین ذهن‌ها در اسرائیل هستیم؛ ذهن‌هایی که شاید هیچ‌گاه تصور نکنند فناوری آن‌ها روزی بخشی از مأموریت‌های اطلاعاتی کشور شود.» این جمله، روح لیبرتاد را در دو گزاره خلاصه می‌کند؛ ترکیب خلاقیت نخبگان عمومی با اهداف امنیتی.

در نخستین بیانیه‌های رسمی موساد آمده بود که لیبرتاد کمک‌های مالی تحقیق و توسعه را به شرکت‌ها یا پژوهشگران اعطا می‌کند و در برخی موارد در قالب شریک سرمایه‌گذار خرد (minor equity partner) نیز وارد پروژه‌ها می‌شود. براساس فرم ارائه‌شده در سایت صندوق، پس از ارسال طرح به مجموعه، طرح ارائه‌شده برای اخذ سرمایه باید چهار مرحله را طی کند: الف) ارزیابی مقدماتی شامل بررسی ارزش علمی و فناوری طرح و ظرفیت‌های تجاری آن.

ب) ارزیابی دقیق و عمیق شاخص‌های کلیدی.

ج) ارائه برنامه دقیق و کامل تحقیق و توسعه طرح به کمیته سرمایه‌گذاری جهت تصویب.

د) امضای قرارداد.

کپی از سی

این مدل تا حد زیادی مشابه مدل معروف In-Q-Tel، بازوی سرمایه‌گذاری سازمان CIA در ایالات متحده است که از دهه ۲۰۰۰ به یکی از مؤثرترین ابزارهای فناوری محور در حوزه اطلاعاتی آمریکان تبدیل شد. در مدل In-Q-Tel، سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا بودجه‌ای اختصاصی به این صندوق می‌دهد تا در شرکت‌هایی سرمایه‌گذاری کند که محصولاتشان در آینده برای مأموریت‌های امنیتی قابل استفاده‌اند.

لیبرتاد نیز دقیقاً همین مسیر را در مقیاس کوچک‌تر و با ویژگی‌های بومی رژیم دنبال می‌کند. تفاوت عمده آن است که موساد، با امکان مضاعف نسبت به سی‌ا، در منطقه‌ای زیست می‌کند که بخش خصوصی آن به شدت فناورانه و پویاست. رژیم اسرائیل با بیش از ۶۵۰۰ استارت‌آپ فعال، از نظر سرانه نوآوری یکی از بالاترین نسبت‌ها در جهان را دارد.

شرکتی ۵۰۰ تا

طبق گزارش‌های رسانه‌های عبری صندوق در اولین فراخوان خود در سال ۲۰۱۷ که برای دریافت طرح‌ها آن را منتشر کرد بیان کرده است که این صندوق بر پنج حوزه تمرکز دارد: رباتیک، انرژی، رمزگذاری، هوش وب و پردازش زبان طبیعی و تحلیل متن. در آن زمان طبق فراخوان منتشرشده، این صندوق سالانه ۱۰ میلیون شکل (۲۹ میلیون دلار) به پنج شرکت می‌داد و هر استارت‌آپ واجد شرایط می‌توانست حداکثر ۲ میلیون شکل (۵۸۰ هزار دلار) دریافت کند، البته روشن است که استثنائاتی هم می‌توانست وجود داشته باشد. صندوق در ازای پرداخت این رقم بدون اخذ سهام و حتی مالکیت پروژه تنها حق توسعه و بهره‌برداری پروژه مذکور را به دست می‌آورد.

این قراردادها معمولاً شامل بندهایی برای حفظ اسرار، محدودیت صادرات و تعهدات اخلاقی شرکت‌ها نیز هستند. در عمل، موساد با این روش می‌تواند بدون افشای اهداف خاص خود، مسیر تحقیق و توسعه فناوری‌های مورد نیازش را به صورت غیرمستقیم هدایت کند. چنان که برخلاف صندوق‌های سرمایه‌گذاری که معمولاً اعداد و ارقام مالی شان در سایت‌های اقتصادی به صورت شفاف یافت می‌شود از این صندوق داده دیگری جز اسم و مختصری توضیح به دست نمی‌آید و مضاف بر آمار و ارقام حتی اسامی شرکت‌های همکار و هدف نیز تا حد زیادی محرمانه نگه داشته می‌شوند.